

N:o 75.

Af herrar **Söderbergh** i Karlshamn och **Lundell**, om ett rän-
tefritt lån till uppförande af nybyggnad för fackskolan
för huslig ekonomi i Uppsala.

Riksdagen har tid efter annan genom anslag för undervisning i huslig ekonomi i både högre flickskolor och folkskolor, genom understöd för de anstalter, som utbilda lärarinnor i ämnet och genom stipendier för skolkökslärarinnor ådagalagt, hvilken betydelse Riksdagen tillmäter denna sida af uppfostran. Särskildt har fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala redan en lång följd af år varit föremål för Riksdagens välvilliga omvårdnad. Det understöd af allmänna medel, som alltsedan 1897 årligen tilldelats skolan, har efter hand ökats, så att det under innevarande år utgår med 10,500 kr.

När skolstyrelsen hösten 1906 i sin till regeringen ingifna ansökan om utverkande af statsunderstöd för år 1908, under hänvisning till det ständigt växande behovet af lärarinnor i huslig ekonomi och det stora antalet sökande till fackskolans lärarinnekurser, erbjöd sig att till utbildning motta ett större antal elever i dessa kurser än förut, under förutsättning af motsvarande höjning i statsanslaget — en höjning, som genom 1907 års Riksdags beslut också kom till stånd — uttalade styrelsen en förhoppning om att kunna genom nybyggnad åstadkomma en välbehöfelig utvidgning af skolans lokaler. Tomten erbjuder därtill utrymme, styrelsen har uppgjort en detaljerad plan för nybyggnad, däri skolans viktigare behov blifvit väl tillgodosedda, och har genom arkitekterna Hagström och Ekman Stockholm låtit i anslutning till denna plan uppgöra fullständiga detalj-

ritningar. Styrelsens förhoppning att kunna på enskild väg anskaffa åtminstone en del af för nybyggnaden nödiga medel har emellertid strandat. Under sådana förhållanden torde ingen annan utväg finnas att få den för anstaltens verksamhet och utveckling nödvändiga utvidgningen till stånd än att under en eller annan form anlita allmänna medel.

Uppförandet af själfva byggnaden skulle enligt till styrelsen ingifvet anbud kosta 130,000 kronor. Därtill komma för vatten- och värmeledning, gas- och elektriska ledningar omkring 25,000 kr., för inredning omkring 15,000 kr. Hela behovet utgör sålunda 170,000 kronor. Skolan är visserligen att anse som en offentlig stiftelse, den står under ledning af ett sällskap och dess styrelse, och enligt sällskapets stadgar äger hvarken detta eller styrelsen att af skolan draga någon inkomst. Vi antaga emellertid, att statsunderstöd för nybyggnad ej kan gifvas ett enskildt sällskap annorlunda än under form af ett räntefritt lån, som skulle kunna återfordras, om byggnaden kommer att användas för något annat ändamål än det nu afsedda. Ett eventuellt byggnadsanslag torde lämpligen kunna fördelas på två år.

Det låte visserligen tänka sig, att staten höjde det till skolan utgående årsanslaget så mycket, att detta räckte icke blott till fyllnad i driftkostnaderna utöfver hvad som genom terminsafgifter eller på annat sätt kan inflyta, utan äfven till ränta och amortering i ett byggnadslån. Det torde emellertid för skolstyrelsen vara svårt eller omöjligt att uppbringa ett lån af sådan storlek, och en dylik utväg vore äfven ur andra synpunkter mindre att rekommendera. Ett af styrelsen upptaget lån skulle säkerligen draga vida högre ränta, än statsverket behöfver beräkna för af det samma lämnade medel. En sådan form för understödet vore sålunda för statsverket ekonomiskt mindre förmånligt än ett byggnadslån af statsmedel. Vi förutsätta under detta resonemang alltjämt som erkänt, att det här gäller ett företag af i hög grad samhällsnyttig karaktär, för hvilket offentliga medel kunna och böra tagas i anspråk.

Med hänsyn till omfattningen af sin undervisning och antalet elever är fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala den mest betydande i sitt slag icke blott inom Sverige, utan äfven inom Skandinavien och är fullt jämförlig med de största dylika läroanstalter i utlandet. I sina lärarinnekurser har fackskolan innevarande termin sammanlagdt 70 elever eller ungefär dubbelt så många, som öfriga af staten understödda lärarinnebildningsanstalter för huslig ekonomi tillsammans ha. I den ena af dessa kurser omfattar undervisningen icke blott matlagning, utan äfven kvinnligt hand-

arbete. Skolans verksamhet inskränker sig emellertid icke endast till utbildning af lärarinnor. Skolan mottager dessutom i tre husmoderskurser och en praktisk yrkeskurs årligen omkring 75 elever från alla delar af Sverige. Äfven dessa kurser äro förtjänta af Riksdagens uppmärksamhet. Staten lämnar betydande anslag åt Sveriges högre flickskolor, som hufvudsakligen afse den kvinnliga ungdomens utbildning i teoretiska ämnen. För samhällets ekonomiska välfärd liksom i moraliskt och socialt afseende måste det väl emellertid anses minst lika viktigt, att tillfälle erbjudes den unga kvinnan till grundlig utbildning i husliga sysslor, matlagning, hälsovård och annat, som af ålder varit och säkerligen äfven framdeles kommer att förblifva kvinnans viktigaste uppgift inom familjen och samhället. Här kan tilläggas, att till fackskolans lärarinnekurser under de senaste åren städse anmält sig 3—4 gånger så många sökande, som skolan har plats för, och att äfven till husmoders- och yrkeskurserna regelbundet anmäla sig flera lärjungar, än skolan kan mottaga. Detta visar å ena sidan, att fackskolan öfver hela vårt land åtnjuter stort förtroende, å andra sidan är det uppenbarligen att beklaga, att flickor, som vilja skaffa sig nödig underbyggnad för vården af ett hem och därför underkastar sig ej obetydliga utgifter (resor, skolavgift, rum och vivre) icke kunna få undervisning i dessa viktiga ämnen af brist på utrymme i skolan.

Utom ofvanstående kurser och elever har fackskolan för lärarinneeleverna behof af öfningsskola med 119 folkskolebarn, fördelade på 8 afdelningar, som undervisas hvar för sig en dag i veckan; dessutom särskilda kurser för fabriksarbeterskor och arbetarehustrur samt slutligen en treårig kurs för enskilda läroverkets flickor. I allt åtnjöto under höstterminen 1908 320 elever undervisning i skolan.

Som en särskild förtjänst hos fackskolan i Uppsala vilja vi påpeka den sundt demokratiska anda, som där präglar undervisningen. Utan hänsyn till olika förmögenhetsvillkor få alla eleverna uträtta *allt* arbete, som i ett hus kan förekomma. I fråga om utrustning och lokaler söker man, för så vidt det i en skola är görligt, ansluta sig till lifvet sådant det verkligen är, utan lyx af något slag. Lärjungarne få lära sig att tänka högt om hvardagslifvets sysslor och se dem i deras sammanhang med samhällslifvets olikartade intressen.

En särskild förtjänst har fackskolan inlagt genom den serie läroböcker i huslig ekonomi (kemi, matlagning, handarbete), som af desamma utgifvits. Bland en hel serie kokböcker har den af fackskolan utgifna »Hemmets kokbok» under den korta tiden af 6 år utgått i 65,000 exem-

plar. Fackskolan har också gjort mycket gagn genom att till landsting, kommuner och enskilda personer leverera ett antal fullt uppsatta »flyttande skolkök.» Ett sådant kök var af fackskolan utställt vid den stora internationella kongress för huslig ekonomi, som sistlidna höst hölls i Freiburg i Schweiz, och väckte där en smickrande uppmärksamhet. Flyttande skolkök af fackskolans modell ha sedan på beställning levererats till permanentsutställningar i Wien och München, jämte det att pedagogiska museet i Freiburg inköpte det vid kongressen utställda köket.

Fackskolan inrymmes uti en för ändamålet inköpt och inredd fastighet. Den äger fullständig utrustning för 18 »familjer» i sex skolkök och har fast anställda 16 lärarinnor utom timplärare. Utrymmet i skolans byggnader är emellertid nu alldeles för trångt för den mångfald af elever, som där undervisas, och den olikartade undervisning, som där gifves. Styrelsen har med berömvärdt nit sökt utsträcka undervisningen till olika sidor af specifikt kvinnoarbete i stad och på land. Man kan väl säga, att för närvarande hvarje kvadratdecimeter af golf- och väggytor är fullständigt utnyttjad. Och dock saknas nödigt utrymme för flera viktiga arbetsområden. Skolan har blott en enda bakugn för grofbak, och denna inrymmes i tvättstugan, så att tvätt och bak hindra hvarandra. Tvättstugan är så liten, att blott ett fåtal af eleverna kunna få öfning i tvätt, och äfven dessa få för liten öfning. Intet rum finnes för att »reda upp» slakt. Sådana arbeten för matlagning, som måste utföras vid lägre temperatur än vanlig rumsvärme, få utföras ute på gården eller i en förstuga. Det lilla mejeriet, där äfven ost och smör tillverkas, är inrymdt i en half tambur och endast lärarinneeleverna kunna af utrymmesskäl få undervisning i den enklaste mjölkhushållning. Likaledes saknas nödigt källareutrymme för åtskilliga behof. Med hänsyn till den mängd af elever, som kommer från landsbygden eller utbildas för skolor på landet, är det naturligtvis nödvändigt, att undervisningen ej stannar vid hvad som förekommer i ett stadshushåll; men större utrymme *måste beredas* för sådana arbeten, som företrädesvis tillhöra ett landthushåll. Om blott utrymme funnes, skulle naturligtvis undervisning lämnas äfven i väfning.

Då sålunda fackskolans lokaler måste betydligt utvidgas, då en sådan utvidgning synbarligen ej kan komma till stånd utan särskild hjälp af statsmedel till ändamålet, och då det i alla händelser blir för staten billigare att understödja en väl skött enskild anstalt än att inrätta och uppehålla en statsanstalt, som kunde ersätta ifrågavarande fackskola i Uppsala, hemställa vi,

att Riksdagen måtte till uppförande af en nybyggnad för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala bevilja ett räntefritt lån å ett hundra sjuttio tusen kronor att utgå med hälften under hvardera af åren 1909 och 1910 på villkor, som Kungl. Maj:t äger närmare bestämma.

Nödiga detaljupplysningar i ärendet skola tillhandahållas statsutskottet.

Stockholm den 25 januari 1909.

Frithiof Söderbergh.

P. O. Lundell.

I förestående motion instämma:

Knut Almqvist.

G. Jansson i Kakerud.

Carl Carlson Bonde.
